

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Klasifikace domácích zvířat v české společnosti

Tereza Šimáčková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Klasifikace domácích zvířat v české společnosti

Tereza Šimáčková

Vedoucí práce:

Mgr. Daniel Sosna Ph.D

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Poděkování

Mgr. Danielovi Sosnovi Ph.D. za trpělivost, vedení, rady a podněty při zpracování tohoto tématu. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří se na mém výzkumu podíleli a věnovali mi čas při zpracování mé bakalářské práce.

Obsah

1	ÚVOD	7
1.1	Hypotézy	8
1.2	Definice pojmů	9
2	METODOLOGIE	10
2.1	Pile-sort.....	10
2.1.1	Program Anthropac 4..0.	12
2.1.2	Vícerozměrné škálování	13
2.2	Free listing	14
2.3	Polostrukturovaný rozhovor.....	15
3	POPIS VÝZKUMU	16
4	VÝSLEDKY	19
4.1	Free listing	19
4.2	Rozhovory	21
4.2.1	Antropomorfismus a vnímání domácích zvířat	23
4.2.1.1	Pes	24
4.2.1.2	Kočka	25
4.2.1.3	Kůň.....	27
4.2.1.4	Kráva.....	28
4.2.1.5	Ovce.....	28
4.3	Pile-sorting: grafy	29
4.4	Interpretace grafů	32
5	DISKUZE	35

6 ZÁVĚR	38
7 POUŽITÁ LITERATURA.....	40
8 RESUMÉ	42
9 PŘÍLOHY.....	43

1 Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma klasifikace domácích zvířat v české společnosti. K tomuto rozhodnutí mě vedla skutečnost, že v dnešní době se velice různí názory na to, co to domácí zvíře je. Toto téma jsem si vybrala, protože mi přijde zajímavé, neboť domácí zvířata jsou důležitou složkou naší společnosti. Především mě bude zajímat, podle jakých kritérií naše společnost domácí zvířata klasifikuje a zda se tato klasifikace liší například u lidí žijících na vesnici a v urbánním prostředí nebo zda tuto klasifikaci ovlivňuje věk.

Výzkum pro mou bakalářskou práci byl prováděn v Plzeňském kraji. Sběr dat probíhal od září 2012 do konce února 2013. Výzkumu se účastnilo 30 respondentů, mužů i žen, z urbánního i vesnického prostředí a v široké věkové škále. Všechny osobní údaje byly anonymní.

Pro praktickou část bakalářské práce jsem si zvolila metodu pile-sorting. Výzkum budu provádět pomocí polostrukturovaného rozhovoru. K sběru dat použiji diktafon, poznámkový blok a karty s obrázky zvířat. Zvířata vyberu podle respondentů, které nechám, aby vybrali zvířata, které považují za domácí. Ze zvířat, která se budou často opakovat, poté vytvořím karty, které nechám respondenty roztřídit podle jejich uvážení. Po roztřídění provedu rozhovor. Výsledky budu zpracovávat v programu Anthropic. Na konci výzkumu se pokusím o analýzu a interpretaci dat.

První část této bakalářské práce se zabývá popisem a charakterizací výzkumných metod a sběru dat, druhá část této práce se zabývá samotným výzkumem, analýzou a následnou interpretací dat a obsahuje výsledky mé práce.

Můj výzkum se bude zabývat především čtyřmi výzkumnými otázkami: 1) Liší se třídění domácích zvířat ve vesnickém a urbánním prostředí? 2) Jaká logika formuluje klasifikace uvnitř dané společnosti? 3) Má na rozdílné klasifikaci domácích zvířat vliv věk? 4) Jak lidé vytvářejí představu domácího zvířete?

Při svém výzkumu se dozajista mohu setkat s antropomorfizací, kdy lidé přivlastňují lidské vlastnosti zvířatům a to se poté může odrážet na tom, jak lidé zvířata klasifikují. Proto mě zajímá i odpověď na otázku: Jakým způsobem se antropomorfizace projevuje v souvislosti s domácími zvířaty?

Také mě bude zajímat, jaká je logika určování toho, co je a není domácí zvíře. Co si lidé vybaví pod pojmem domácí zvíře? Musím podotknout, že na tyto otázky nemusí být jasná odpověď.

Cílem práce je tedy zjistit jak lidé v naší současné společnosti klasifikují domácí zvířata. Podle karet s obrázky, které budu lidem ukazovat, bych chtěla zjistit, jestli nejsou nějaká zvířata, které určití lidé považují za domácí zvířata a jiní ne, například plazy.

1.1 Hypotézy

1. Klasifikace domácích zvířat se liší ve vesnickém a urbánním prostředí.

Předpokládám, že lidé žijící v urbánním prostředí klasifikují domácí zvířata jinak, než lidé žijící na vesnici, protože podle mě lidé z urbánního prostředí nevnímají některá zvířata, především hospodářská, jako lidé na vesnici, kde se často setkáváme s chovem hospodářských zvířat za účelem získání surovin, ať vajec, masa, popřípadě vlny. Proto podle mého názoru budou takováto zvířata pro většinu lidí žijících ve vesnickém prostředí důležitější než pro lidi žijících v urbánním prostředí, u kterých si myslím, že budou hrát důležitou roli spíše zvířata jako domácí mazlíčci.

2. Věk má vliv na rozdílnou klasifikaci domácích zvířat.

Myslím si, že starší občané budou vnímat zvířata odlišněji, než mladší občané, především pro rozdílnou dobu, ve které tito věkově různí respondenti vyrůstali. Předpokládám, že pro starší občany budou mít větší význam užitková zvířata, než pro mladší respondenty, u kterých si myslím, že užitková zvířata a suroviny které nám dávají, vnímají jako něco přirozeného, běžného.

1.2 Definice pojmů

Pro definování pojmů v textu budu používat literaturu týkající se zpracování dat a metody pile-sorting, dále slovník cizích slov od Lumíra Klimeše, popřípadě Velký sociologický slovník od Jana Jandourka.

Konceptualizace

- **Urbánní/městské prostředí** – je obec, která má více než 3 000 obyvatel a má status města, udělený předsedou Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády.
- **Vesnické prostředí** – je obec, která má méně než 3 000 obyvatel a nemá status města, městys ani městečko.
- **Rozdělení věku respondentů** – rozdělují věk respondentů na tři kategorie, zda je mladší (19 let a méně), dospělý (od 20 do 59 let) a starý - stáří (od 60 let výš)
- **Hospodářská/užitková zvířata** – definuji jako taková zvířata, která jsou chovaná pro maso, mléko, kůži či vlnu nebo slouží jako tažná, pomocná síla
- **Domácí mazlíčci** – definuji jako zvířata, která žijí u lidí či v lidském obydlí a jsou chována pro zábavu

2 Metodologie

K mému výzkumu jsem použila tři způsoby sloužící ke sběru dat, které se mi zdály nejvhodnější pro můj výzkum a pro zpracování a následnou analýzu dat, které jsem získala od respondentů. První je metoda pile-sorting, použila jsem také metodu free listing, tedy volné jmenování a dále jsem zvolila polostrukturované rozhovory (Bernard 2006).

2.1 Pile-sort

Tématem mého výzkumu je klasifikace domácích zvířat v české společnosti, výzkum jsem prováděla metodou pile-sorting, tedy „třídění na hromádky“, tato metoda byla mou hlavní výzkumnou metodou. Cílem této metody je roztřídit soubor kartiček podle obecně sdílené kategorie podobnosti (Gatewood 1999: 7). Metoda pile-sort pracuje s předem stanovenými objekty na kartičkách, které respondenti třídí. Počet karet je omezený, proto se může stát, že nebudou plně vystihovat zkoumanou kulturní doménu.

Pile-sort je výzkumná metoda, kterou dle Weller a Romney (1988: 20,31) můžeme rozdělit na (1) jednoduché třídění či (2) postupné třídění a konstrukce taxonomií a stromů. Já jsem použila jednoduché třídění, které je pro můj výzkum dostačující. Při jednoduchém třídění jsou respondenti požádáni, aby třídili karty, každá obsahuje jméno určité položky, na hromady tak, že položky s větší hromadou si budou více vzájemně podobné, než jsou položky v oddělených hromadách (Weller, Romney 1988: 20). Při postupném třídění respondent dělí hromádky několikrát nebo z již vytvořených hromádek dělá další (Bernard 2000: 273).

Především mě bude zajímat, podle jakých kritérií naše společnost domácí zvířata klasifikuje a zda se tato klasifikace liší například u lidí žijících na vesnici a v urbánním prostředí nebo zda tuto klasifikaci ovlivňuje věk. Je jasné že „... naše práce má sklony být méně spolehlivá než práce našich kolegů v některých jiných vědních disciplínách, ale sledování účastníků propůjčuje validitu naší práci a ta je velmi cennou komoditou.“ (Bernard 2006: 347) Romney a kol. popsala, jak by výzkum pomocí metody pile-sorting měl vypadat. Každá specifikace by měla být vytisknuta na kartičce, které se promíchají, poté jsou respondenti vyzváni, aby si karty prostudovali a roztřídili do hromádek, tak že jsou položky v jedné hromádce více podobné než položky v ostatních hromádkách. Není přitom definován význam slova podobnost (Romney a kol. 1979: 307).

Tento výzkum můžeme provádět v omezené či neomezené verzi. V neomezené verzi mohou respondenti vytvořit kolik hromádek chtějí, v omezené verzi jsou respondenti omezeni počtem hromádek, které musí vytvořit.

Musíme vzít v úvahu gramotnost či negramotnost respondentů, pokud bychom měli karty s nápisy, musíme si respondenty dobře vybírat, aby byli gramotní a mohli karty roztřídit. U karet s obrázky může být výběr respondentů náhodný, protože i negramotnost informátora nepřekáží v roztřídění karet na hromádky. „Na jednotlivých kartách mohou být slova nebo jména, nebo na kartách mohou být obrázky, kresby a další vizuální materiály.“ (Weller, Romney 1988: 21) Stephen P. Borgatti doporučuje používat co nejabstraktnější podměty, protože to informátorům umožní vyvolat kulturně předávané informace, musíme si také uvědomit, že každá z těchto alternativ může přinést zcela odlišné výsledky (Borgatti 1996: 7).

Pracujeme zde s maticí podobnosti. „Matice podobnosti jsou sestaveny do tabulek pro každou osobu a kombinovány s dalšími lidmi. Matice podobnosti potom mohou být analyzovány s pomocí popisné metody, jako hierarchické shlukování nebo multidimenzionální měření.“ (Weller, Romney 1988: 22) Stephen P. Borgatti píše, že při výzkumu měli myslet v dichotomiích podobný a nepodobný. Pokud jsou dvě položky umístěny ve stejné hromadě, uvažujeme o nich jako o páru podobných položek (similarity score 1). Pokud jsou dvě položky umístěny do oddělených hromádek, pak je vyhodnocení těchto položek jako nepodobné (similarity score 0) (Borgatti 1996: 7). Miller a Johnson (1981) použili metodu pile-sorting při výzkumu týkajícího se vztahu mezi rybáři (Weller, Romney 1988: 20)

Výhodou této metody je, že obvykle respondenty baví (Bernard 2000: 274). Dle S.P. Borgattiho můžeme rozdělit metodu pile-sorting na tři kategorie, (1) single pilesorts, (2) multiple pilesorts a (3) successive pilesorts. Pro svůj výzkum jsem použila single pilesorts, což je základní technika pile-sortingu (Borgatti 1996: 7). Sebraná data můžeme vyhodnotit v programu Anthropac, který vyvinul Stephen P. Borgatti (Borgatti 1996).

2.1.1 Program Anthropac 4. 0.

Tento software vyvinul Stephen P. Borgatti a slouží ke sběru dat a analýze kulturních domén. Tento program poskytuje širokou škálu nástrojů, sloužících k manipulaci a zpracování dat. Stephen P. Borgatti k tomuto programu také sestavil několik příruček, sloužících k pochopení programu. Program Anthropac 4. 0. Nám umožňuje zpracovávat kvantitativní i kvalitativní data získaná metodami (1) freelists, (2) pilesort, (3) triads a (4) paired comparisons. V tomto programu data můžeme dále zpracovávat několika statistickými metodami, jako je metrické a nemetrické vícerozměrné škálování, korelace či faktorová analýza.

Nejprve sestavíme vzdáleností matici, kde jsou číselně vyjádřeny vzdálenosti jednotlivých karet, získáme tak míru podobnosti či nepodobnosti, tyto matice převedeme do vícerozměrného škálování, zjistíme tak vizuální znázornění struktury podobností nebo vzdáleností mezi souborem objektů (Borgatti 1996: 28). Vzdálenost mezi body se co nejvíce shoduje se vstupní vzdáleností (Borgatti 1996: 91). Dostaneme graf, kde jsou body převedeny z prostoru vícerozměrného do dvourozměrného.

2.1.2 Vícerozměrné škálování

Vícerozměrné či mnohorozměrné škálování (MultiDimensional Scaling, MDS) je vizuální a číselná metoda, ve které usilujeme o vytvoření grafu relativního umístění objektů na základě vzdálenosti nebo podobnosti mezi objekty, tzv. matice proximity (blízkosti). Označujeme tak „ ... skupinu exploratorních statistických metod, založených na redukci vícerozměrného prostoru objektů a průzkumové analýze vztahů mezi nimi.“ (Hebák a kol. 2005: 145)

Vícerozměrné škálování můžeme rozdělit na model metrický a nemetrický. Pro svou práci jsem zvolila nemetrický (neparametrický) model. Výsledkem nemetrického škálování (Non-metric MultiDimensional Scaling, NMDS) je přesun libovolné matice podobnosti do Euklidovského prostoru.

2.2 Free listing

Tuto metodu jsem použila na začátku výzkumu, abych zjistila, co si lidé pod pojmem domácí zvířata představují. Výběr informátorů byl nahodilý a odpovídali na otázku: Jaká zvířata považujete za domácí v české společnosti? Informátoři měli na vypsání 10 minut. Časový limit jsem zvolila, protože jsem chtěla zjistit, jaká zvířata se lidem okamžitě, spontánně vybaví, zároveň jsem ale chtěla, aby měli čas vše vypsát a necítili se ve stresu z časového rozpětí.

„Volné jmenování je často předehrou k shlukové analýze a vícerozměrnému škálování.“ (Bernard 2006: 303) Vzpomínání můžeme pomoci čtyřmi druhy: (1) redundantní¹ dotazování, (2) nespecifické dotazování, (3) abecední dotazování, (4) sémantické dotazování (Brewer a kol. 2002)

Já jsem zvolila sémantické dotazování, kdy se vybere jedna položka a respondent se snaží vybavit si další podobné položky, jako je položka první (Brewer a kol. 2002: 347). Oblíbenost zvířat dle Zdeňka Veselovského nevychází z racionálního uvažování, ale z určitých vrozených předpokladů chování, které jsou zásadní pro lidské vnímání (Veselovský 2000: 14).

Díky této metodě jsem si udělala obrázek o tom, co lidé vnímají jako domácí zvířata a zároveň jsem zjistila, která zvířata se jim vybaví nejdříve; například jsem zjistila, že všichni respondenti jmenovali nejprve psa nebo kočku. Odpovědi informátorů jsem si zapisovala do poznámkového bloku, pro lepší přehlednost.

¹redundantní – nadbytečný, opakovaný

2.3 Polostrukturovaný rozhovor

Zvolila jsem metodu polostrukturovaných rozhovorů. Polostrukturované rozhovory jsem si vybrala, protože ... „V situacích, kdy nebudeme mít více než jednu šanci na rozhovor, je polostrukturovaný rozhovor nejlepší.“ (Bernard 2006: 212) Respondenti tedy měli možnost rozhovořit se na dané téma, ale zároveň byli vedeni strukturou otázek, které jsem si předem připravila. V rozhovorech jsem se především zaměřovala na otázky jako: „Jak se položky v jedné hromadě podobají?“, „Proč jste dali tyto obrázky do stejné skupiny?“

Rozhovory jsem nahrávala na diktafon, přičemž jsem si ještě zapisovala poznámky do poznámkového bloku. Jednalo se o poznámky subjektivního typu, které jsem při rozhovorech vnímala a diktafon je nezachytí. Poté jsem udělala přepis rozhovorů. Rozhovory jsem neprováděla se všemi respondenty, nahodile jsem vybrala pět informátorů, se kterými jsem rozhovor udělala. Pět informátorů jsem si vybrala, protože jsem neusilovala o reprezentativitu a proto je počet informátorů dostatečný.

3 Popis výzkumu

Vzorek obsahoval respondenty různých věkových skupin a žijících v různém prostředí. Sběr dat jsem dělala v období od září 2012 do února 2013 v Plzeňském kraji. Výzkum jsem prováděla pomocí metody free listing, polostrukturovaných rozhovorů a metodou pile-sort. Ke sběru dat jsem použila diktafon, poznámkový blok a karty s obrázky zvířat. U našeho výzkumu „... vždycky chceme, aby náš výzkum byl teoreticky důležitý ... může se zdát nevhodné trávit hodně času rozpravou o teorii v učebnici o metodách, ale není to tak. Teorie je o odpovědích na výzkumné otázky, a proto je to metoda.“ (Bernard 2006) Před výzkumem jsem dala všem respondentům podepsat formulář, který obsahoval informace o výzkumu, cíl výzkumu a zaručení anonymity.

Pile-sorting jsem prováděla pomocí karet s obrázky zvířat, která jsem získala díky metodě free listing. Nejprve jsem nahodile vybrané respondenty nechala vypsát, která zvířata považují za domácí. Zvířata, která se často opakovala, jsem dále použila k samotnému výzkumu, ojedinělá zvířata, která byla jmenována jen jednou, jsem vyloučila, použila jsem tedy metodu free listing, jak již bylo napsáno výše. Celkově jsem tak získala třicet jedna karet s obrázky zvířat. Karty jsem zezadu očíslovala od jedné do jednatřiceti, pro přesnost jsem na zadní kartu uvedla i o jaké zvíře se jedná, kdyby si respondent nebyl jist, především protože jsem měla i karty se zvířaty, které si byli podobné, jako například myš a potkan, nebo by některá zvířata nemuseli všichni respondenti znát, což jsou podle mě zvířata jako třeba osmák, pískomil a podobně. „Karty jsou promíchány (náhodně rozděleny) předtím než jsou předloženy respondentovy.“ (Weller, Romney 1988: 21)

Jelikož jsem zvolila neomezené třídění, mohli respondenti vytvořit tolik hromádek, kolik uznali za vhodné, nebyli tak omezeni počtem hromádek, které by museli vytvořit. Potom co respondenti karty roztřídili,

jsem je požádala o rozhovor, ten by se měl provádět až poté, co informátoři karty roztřídí, protože „dotazování před či během procesu třídění karet, může ovlivnit způsob, kterým chtěli respondenti karty rozdělit a tímto můžeme ovlivnit i výsledky.“ (Weller, Romney 1988)

Chtěla jsem zjistit, zda se liší klasifikace domácích zvířat podle věku či místa bydliště (urbánní a venkovské prostředí). Počet mých respondentů byl třicet. Informátoři byli z různých věkových skupin a také měli odlišná místa bydliště. Výsledky jsem zpracovala v programu Anthropac, protože ten „...usnadňuje sběr a analýzu dat.“ (Bernard 2006: 301) Mým cílem bylo, aby karty byly roztříděny spontánně.

Rozhovory jsem neprováděla se všemi respondenty, nahodile jsem si vybrala pět respondentů, se kterými jsem rozhovor udělala. Respondenty jsem požádala, aby si určili místo, kde se měl rozhovor uskutečnit, tak, aby místo znali a bylo jim příjemné. Chtěla jsem, aby byli uvolnění a cítili se dobře, při rozhovorech jsem si všímala chování účastníků, které může při výzkumu hodně pomoci. „Sledování účastníků je to, co vytváří vztah a vztah je to, co umožňuje antropologům vykonávat všechny možné, jinak nemyslitelné hlubinné věci Existují dva druhy sledování: přímý, nápadný druh, kdy výzkumník postává na místě s poznámkovým blokem, a nepřímý, tedy nenápadný druh. Nenápadné pozorování klade etické problémy.“ (Bernard 2006: 210-211)

K výzkumu jsem použila diktafon a poznámkový blok. Na začátku rozhovoru jsem se zeptala, zda mohu rozhovor nahrát a zapisovat si poznámky, dále byli respondenti ještě jednou podrobně obeznámeni, k čemu rozhovor potřebuji, co s ním budu dělat a že nikde nebudu uvádět jejich jména. Po souhlasu a dotazech respondentů jsem přistoupila k samotnému dotazování. Jak jsem již napsala, zvolila jsem polostrukturovaný rozhovor. Tento typ rozhovoru jsem si vybrala, protože mi přišel nejlepší. Informátoři měli dostatek prostoru k tomu, aby se rozhovořili na dané téma v míře, v jaké chtějí, zároveň byli vedeni

tématem otázek tak, aby příliš neodbočovali z tématu. Po přepisu rozhovoru jsem ho dala respondentovy ke schválení, zároveň jsem mu nabídla kopii přepisu.

Dalším krokem bylo vyhodnocení roztřídění karet na hromádky v programu Anthropac. „Tento balíček umožnil antropologům udělat multidimenzionální škálování, hierarchické seskupování ...“ (Bernard 2006: XV) Data jsem sepsala do poznámkového bloku v číselné podobě do počítače tak, aby mohla být použita v tomto programu. V programu Anthropac jsem použila metodu non-metric MDS. Poté co jsem do programu tyto data nahrála a uložila celkové výsledky, jsem získala celkový obrázek o klasifikaci domácích zvířat, dále jsem roztřídila data nejprve podle toho, zda respondenti žijí v městském/urbánním či vesnickém prostředí a poté podle věku jednotlivých respondentů. Tato data jsem opět zadala do programu Anthropac. Rozdělení urbánního a vesnického prostředí, stejně jako členění věku respondentů jsem popsala v kapitole definice pojmů. Mám tedy celkem šest grafů – (1) celkový graf výsledků, (2) klasifikace respondentů žijících v urbánním prostředí, (3) graf od respondentů žijících ve vesnickém prostředí, (4) klasifikace mladších lidí, (5) klasifikace dospělých a (6) klasifikace starých respondentů.

Výsledky jsem se dále pokusila analyzovat a interpretovat. Nejprve jsem se zaměřila na analýzu a interpretaci výsledků dat, která mi poskytla metoda free listing, dále jsem interpretovala výsledky polostrukturovaných rozhovorů a na konec jsem se zaměřila na výsledky grafů, které jsem získala díky metodě pile-sorting.

4 Výsledky

4.1 Free listing

Při analýze dat získaných metodou free listing jsem identifikovala celkem třicet jedna kategorií zvířat. Nejvyšší hodnoty vykazuje pes, kočka a kůň. Mezi odpověďmi se objevovala zvířata jako kráva, husa, kachna, ale i zvířata jako činčila, leguán, chameleon či pískomil, která byla spíše ojedinělá.

U úplně všech respondentů se v odpovědích vyskytovala kočka a pes. Výjimečně jsem se setkala i s tím, že informátoři uváděli jednotlivá plemena koček a psů, jako například Aljašský malamut, Dánská doga, Sphynx či Birma, nebo rozdělení psů na myslivecké, záchranářské či policejní psy, ve svém výzkumu jsem ale použila pouze obecnou doménu psa a kočky. Pes a kočka se také objevovali ve výčtu domácích zvířat vždy na prvním a druhém místě, nikdo z respondentů tedy neuvedl na začátku jiné zvíře. Můžeme tedy vidět, že kočka a pes jsou pro naši společnost důležití, v jistém slova smyslu zastiňují ostatní zvířata. Vnímám je tedy jako jakési zástupce všech domácích zvířat.

Za psem a kočkou se dále nejčastěji vyskytoval kůň a kráva. Kůň je oblíbené zvíře, které je běžné, stejně jako kráva domácí, kterou lidé mohou často vidat. V našem prostředí se tyto zvířata často vyskytují a jsou vcelku běžná, je tedy logické, že se lidem rychle vybaví, i když ne tak často jako pes a kočka. Koně a krávu můžeme také vidět často na pastvách a u farem, lidé se tedy s nimi často setkávají (minimálně tato zvířata vidíme při jízdě autem, na kole a podobě na pastvinách). Lidé často u koně také uváděli osla. Zde si můžeme všimnout, že si respondenti často vzpomněli na jiné zvíře, když bylo podobné tomu, které uvedli předtím; jako je to například právě u koně, které vedlo k tomu, že si

respondenti spontánně vybavili osla. Je to logické když se zaměříme na vzhled těchto dvou zvířat.

Další často uváděná zvířata byla ovce a koza. Tyto zvířata následovala hned za krávou. Tento jev se dá interpretovat tak, že lidé si tato domácí zvířata spojují dohromady. Často se ve výsledcích objevoval křeček, morče a králík zakrslý. Je zajímavé, že respondenti z 95% oddělovali králíka zakrslého a domácího, což můžeme interpretovat jako obecné podvědomí o dnešních domácích zvířatech, kdy se králík domácí chová spíše pro maso, ale králíka zakrslého bere dnešní společnost jako domácího mazlíčka. Další uváděná zvířata byla prasata, krůta, slepice, husa a kachna, což interpretuji tak, že je lidé vnímají jako užitková zvířata, sloužící pro maso a proto je často jmenují za sebou.

K málo uváděným zvířatům patří pískomil, potkan, rybičky, osmák, myš, činčila, fretka, andulka, papoušek a želva. Tyto zvířata uvedlo 20% respondentů, jak jsem zjistila, polovina respondentů, která tato zvířata uvedli, je vlastní. Druhá skupina respondentů měla povědomí o tom, že se tato zvířata dnes vyskytují v domácnostech jako domácí zvířata, tyto respondenti byli výhradně mladšího věku. Nejméně se jako domácí zvířata objevovali leguán, chameleon, had, pavouk a agama. Tyto zvířata uváděli primárně lidé, kteří je buď vlastnili sami, či je vlastnil někdo z jejich blízkého okolí. Jen tři respondenti si na některé z těchto zvířat vzpomněli bez toho, aby se v jejich blízkém okolí vyskytovala, což se dá interpretovat tak, že jen malé množství lidí si na tyto netypická zvířata vzpomene při jmenování jako na domácí zvířata, proto většinu nenapadne je uvádět.

Při shrnutí výsledků vidíme, jakou mají lidé představu o tom, co jsou domácí zvířata a která zvířata se jim spontánně vybaví. Některá zvířata se objevovala u všech respondentů, jiná naopak výjimečně. Často jsem se setkala s tím, že lidé dělili domácí zvířata na mazlíčky, ať typické

či ojedinělé, jako např. potkan, agama a hospodářská/užitková zvířata, jako je například kráva, kachna, husa. Nejvýraznější domácí zvířata jsou psi a kočky, pravděpodobně pro oblíbenost a svůj častý výskyt v našem okolí.

4.2 Rozhovory

Z rozhovorů jsem zjistila, že lidé klasifikují domácí zvířata podle různých, odlišných kritérií, jako je například oblíbenost, využití, ale také podle srsti či kůže domácích zvířat. „Zvířata jsem třídila podle srsti, kůže, teda zda mají chlupy jako pes a kočka, kůži jako hadi, leguáni a tak, nebo třeba vlnu jako ovce, přišlo mi to nejlogičtější.“ (Resp. 2) Také jsem z rozhovorů zjistila, která zvířata jsou nejvíce vnímána jako typická domácí zvířata a která jsou vnímána jako netypická. Za typická či více typičtější byla považována tato zvířata: pes, kočka, králík zakrslý, osel, ovce, kočka, koza, králík domácí, kráva, křeček, krůta, kůň, andulka, husa, kachna, prase, slepice, morče, za méně typická, v některých případech i exotická, byla považována tato zvířata: potkan, myš, osmák, papoušek, leguán, pavouk, pískomil, činčila, agama, fretka, želva, had, chameleon, rybičky.

Často jsem se setkala s tím, že respondenti hromádky karet pojmenovávali, nejčastěji se objevovaly kategorie domácích mazlíčků, hospodářských a užitkových zvířat, kategorie netypických či exotických domácích zvířat, hlodavců, občas byla kategorie těchto zvířat označována také jako škůdci a ptactvo. Většina zvířat v těchto kategoriích si byla vzájemně podobná. Respondenti k sobě nejčastěji řadili tato domácí zvířata: (1) slepici, krůtu, krávu, prase, husu, ovci, osla, kozu, kachnu a koně, (2) fretku, osmáka, křečka, činčilu, pískomila, myš, potkana, morče, králíka domácího a králíka zakrslého, (3) papouška a andulku, (4) psa a kočku, (5) chameleona, hada, želvu, rybičky, leguána,

agamu a pavouka. Tyto kategorie jsem měla při interpretaci výsledků grafů na paměti, i když nemusela být zcela správná. Mezi těmito kategoriemi byly značné rozdíly, například v uvažování a smýšlení nad zvířaty, které do těchto kategorií patří. Bylo například uváděno, že zvířata, která respondenti vnímají jako inteligentní by nikdy nebyli schopni konzumovat, i když se tak například v případě koně, který může být chován pro maso, děje. Pro informátory bylo odpudivé pomyšlení, že by koně měli konzumovat, protože je vnímán jako inteligentní a chytré zvíře, které by se pro maso chovat nemělo, i když si jeho užitek uvědomují, například u pomocných pracích v lese, na poli, uváděli to jako historický kontext, neboť dnes koně takto využívání již nebývají. Největší tabu pro respondenty představovala konzumace psů nebo koček, které bylo striktně odmítáno a odsuzováno. Na druhou stranu u typických zvířat chovaných pro maso nikomu nepřipadalo divné, že je lidé konzumují. Často u těchto zvířat byla uváděná nižší inteligence, což může souviset s tím, že respondenti nemají problém tato zvířata chovat pro maso. Inteligentní zvířata často respondenti vnímali jako důležitější, naopak u zvířat, která jako inteligentní vnímána nebyla, se vyskytovala velká míra nadřazenosti lidí nad těmito zvířaty.

Okrajově jsem se také zaměřila na otázku citů, neboť city mohou mít značný vliv na klasifikaci a vnímání domácích zvířat, bohužel jsem neměla dostatek času otázku citů prozkoumat do hloubky. Zjistila jsem, že určitá zvířata jsou u většiny respondentů oblíbenější než ostatní. Identifikovala jsem pět nejvíce oblíbených a pět nejméně oblíbených zvířat (TABULKA 1 a 2). Mezi oblíbená zvířata patřil například pes, ale také želva: „Já mám nejradši psa, je to věrný přítel, ale také mám hodně rád želvy, připadají mi chytré a takové starodávné, ale zároveň i roztomilé.“ (Resp. 2) K méně oblíbeným zvířatům patřil například had, pavouk, ale také agama či krůta: „Nemám ráda třeba krůty, husy a kachny, připadají mi nebezpečné a nevyzpytatelné, bojím se, že mě

klovnou.“ (Resp. 3) Nehraje zde roli pouze oblíbenost zvířat, ale, jak jsem již zmínila, také nadřazenost lidí vůči zvířatům. Nadřazenost není homogenní, naopak je různorodá, některá zvířata jsou povyšována nad jiné, u některých zvířat byla dokonce uváděná rovnost s lidmi, například pes byl vnímán jako rovný člověku, ale u osla jsem pozorovala nadřazenost lidí vůči těmto zvířatům.

Velice zajímavý byl rozhovor s respondentem, který pracuje u policie jako psovod a zabývá se policejní kynologií, ale také služební hipologií. Služební hipologie je využívání koní v policejní práci. Zjistila jsem tak, že psi, stejně jako lidé, mají čtyři základní typy osobnosti, které se rozdělují podle nervové soustavy, jsou to: sangvinik, cholerik, flegmatik a melancholik. Od těchto typů se odvíjí, jak na psy můžeme nahlížet. „Například cholerik samozřejmě moc přátelsky nepůsobí, ale vůči psovodovi (vůdci smečky) bude přátelský, nebo také podlézavý.“ (Resp. 4) Dále jsem zjistila, že nejčastěji se k policejní práci vycvičují němečtí ovčáci. „Je to univerzální voják, který dobře snáší změny prostředí i psovoda.“ Vycvičují se ale také belgičtí ovčáci, kteří jsou dobří na obrany, ale nehodí se na pátrání po starších stopách. Výjimečně se cvičí rotvajleři, dobermani nebo knírači, někdy se mohou objevit i kříženci. Speciální typy jsou lovečtí psi, jako labradoři či ohaři. „Výcvik trvá celoživotně, ze služby se vyřazují z důvodu pohybového aparátu mezi 8 a 10 rokem.“ (Resp. 4)

4.2.1 Antropomorfismus a vnímání domácích zvířat

V rozhovorech jsem se často setkávala s antropomorfismem, především u nejčastěji zmiňovaných zvířat. Tim Ingold píše, že zvířata jsou na kulturní úrovni reinterpretována jako antropomorfní bytosti (Ingold 2000: 49). Respondenti často přikládali zvířatům lidské vlastnosti a symboly. Jelikož jsem se s přikládáním symbolů setkávala často, rozhodla jsem se interpretovat, co pro respondenty tato zvířata znamenají

a jaké vlastnosti domácím zvířatům přisuzují. Pro tento účel jsem zvolila pět nejčastěji uváděných zvířat – psa, kočku, koně, krávu a osla. Jak již bylo řečeno, rozhovor mám poskytnutý od pěti nahodilých informátorů. Je důležité na začátku upozornit, že tato data nemohou vypovídat o celé společnosti, jelikož nejsou kvantitativní, pokoušela jsem se spíše o získání kvalitativních dat, která mi přijdou pro můj výzkum důležitější.

4.2.1.1 Pes

Nejčastější vlastnosti a symboly, které se objevovaly ve spojitosti s psem, byly: přátelskost (80%), mírumilovnost (60%) a laskavost (60%). Avšak u jednoho respondenta, psovoda, to bylo odlišné. Ten uváděl vlastnosti jako: síla, inteligence, vznešenost či hrdost. Uvědomoval si sice také všeobecně přikládáné vlastnosti jako je přátelskost, mírumilovnost a laskavost, které jsou v naší společnosti běžně užívané, ale uvědomoval si i jiné vlastnosti. Uvedl, že pes nemusí být vždy mírumilovný, protože: „Když vidíte, jak se pes dokáže bránit, útočit tak ho nebudete podceňovat, zajisté může být pes mírumilovný a určitě je přátelský, minimálně ke svému pánovi, ale zároveň uvidíte sílu, kterou může vyvinout, a chováte k němu patřičný respekt a také úctu.“ (Resp. 4)

Psi byli především vnímáni pozitivním způsobem. „Pes je nejlepší přítel člověka, neberu ho jako zvíře, které je mi podřízené nebo tak, ale jako zvíře které je mi rovné. Je inteligentní, milý, laskavý a tak. Vždycky myslí víc na vás než na sebe. Je to jediné zvíře, které když si koupíte, tak získáte lásku za peníze.“ (Resp. 2) Pes je tedy vnímán jako oddané zvíře, těžko si dnes dokážeme představit život bez nich. Stejně tak dnes odsuzujeme jezení psů, i když se dá předpokládat, že dříve to bylo více běžné. Ne vždy jsou ale psi vnímáni pozitivně, ve svém výzkumu jsem se tím setkala jen u jednoho respondenta, je ale jisté, že i jiní lidé vnímají psy neutrálně až negativně. „Nemám rád psy, nebo k nim spíše cítím

respekt. V dětství mě pes pokousal a od té doby se jim vyhýbám. Nechci psa doma a nerad je potkávám na ulici, jsou nebezpečný.“ (Resp. 5)

Celkově jsou ale psi v naší společnosti bráni pozitivně. Často jsou vnímáni jako zástupci všech domácích zvířat, možná o trochu více než kočky. Informátoři také uváděli, že pes pro ně je dnes již nedílnou součástí naší společnosti, také značně odsuzovali lidi, kteří psy konzumují, toto pro všechny respondenty představovalo velké tabu a odsuzovali lidi, kteří tak činí. Respondenti psa na prvním místě jmenovali z 90%, pokud bychom tedy vybírali jednoho zástupce pro domácí zvířata, musel by to být právě pes.

4.2.1.2 Kočka

U vlastností koček se většina respondentů rozdělila na dvě skupiny, první z nich brala kočku pozitivně a uváděla vlastnosti jako: přítulná (60%), milá (40%), sebevědomá (40%). Naopak druhá skupina viděla kočky spíše negativně, a objevovaly se vlastnosti jako: zlá (40%), nepředvídatelná (20%), útočná (20%) a falešná (také 20%).

Můžeme si tedy všimnout, že společnost se v případě koček dělí na určité „milovníky“ koček, kteří se jich zastávají, vybavují si pozitivní vlastnosti, brání kočky před druhou skupinou; která kočky vnímá negativně, nedá na ně dopustit. „Kočka je nejlepší, úžasné, sebevědomé zvíře, že hned neposlouchá jako pes, není přece na škodu, když je vidět, že má vlastní hlavu, nemusí hned panáčovat, když člověk chce. To se mi na nich líbí, jejich hrdost, sebevědomí, že mají vlastní hlavu. Spousta lidí říká, že je kočka často škrábe, když se jí nebudete vnučovat, když zrovna nechce, tak vám nic neudělá. To je jasný. Musíte se naučit s ní zacházet a vycházet s ní, pak je to harmonický vztah plný lásky. Beru kočku jako sobě rovnou.“ (Resp. 2)

Druhá velká skupina by se dala nazvat „odpůrci“ koček, tedy ti, kteří si v souvislosti s nimi vybavují negativní symboly a přisuzují jim špatné vlastnosti. „Kočka je prostě mrcha, škrábe, kouše a podobně. Proč bych si měl pořizovat domácí mazlíčka, když to žádný domácí mazlíček není, ten je přece k tomu abych se s ním mohl „pomazlit“ a ne se nechat zrasovat. Psi jsou daleko lepší.“ (Resp. 1)

Minimum respondentů bylo v případě kočky neutrální. Nejedlo se ani o jejich zastánce, ani o jejich odpůrce, brali kočky jako součást naší společnosti, domácí mazlíčky, které lidé chovají, ale nevytvořili si k nim v podstatě ani kladný ani záporný vztah. „Kočku bych klidně měl, teď mám psa a ten mi stačí, kdyby ale manželka přitáhla, nebo spíš přivedla kočku, nevyhodil bych jí, myslím manželku i kočku. Prostě kočky nijak nevyhledávám, ale ani se jim nevyhýbam.“ (Resp. 4)

Kočku na prvním místě při volném jmenování uvedlo jen 10% respondentů, 90% respondentů ji ale uvádělo na druhém místě, hned za psem. Všichni respondenti psy a kočky spojovali jako zvířata, která k sobě neodmyslitelně patří. Samozřejmě se toto nedá aplikovat na celou společnost, ale můžeme si všimnout, že většina lidí výhradně psa a kočku spojuje dohromady. Zastiňují ostatní domácí zvířata a přebírají za ně reprezentační funkci. I když si většina respondentů myslela, že kočka dříve tak důležitá nebyla, považují jí dnes za důležitou součást naší společnosti.

4.2.1.3 Kůň

Většina respondentů uváděla: rychlost (80%), ušlechtilost (60%), vznešenost (60%) a chytrost (40%). Kůň byl vnímán velmi pozitivně, jako něco nádherného, chytrého, nebo byl také vnímán jako přítel a pomocník. Většina respondentů se zaměřila na to, co může kůň poskytnout. „Kůň je také dobrý pomocník v lese, při vytahování dřeva z nedostupných míst a jako potah koňských povozů, což dnes už moc nebývá. V lázeňských anebo i jiných historických městech je kůň využíván k tažení kočárů, kdy se většinou zámožní turisté nechávají vozit buďto po městě nebo na různé hrady a zámky.“ (Resp. 3)

Informátoři také zmiňovali zábavu spojenou s koněm jako jezdeckví, nebo koně na sport, dostihy. Uváděli tedy vlastnosti jako: rychlost, obratnost a inteligence. „Je dobrý pro zábavu, jízdu na koni, skákání přes překážky a jiné. Ne nadarmo se říká, že nejlepší pohled na svět je z koňského hřbetu. S tímto názorem se ztotožňuji i já.“ (Resp. 3)

Většina respondentů odsuzovala chování koně jako užitkové zvíře, pro maso. „I když jsou a existují koňské salámy a jiné výrobky z koniny, nelíbí se mi to. S tímto já se neztotožňuji, protože pro mě je kůň krásné a chytré zvíře, něco jako můj přítel, proto bych koninu nikdy v životě nesnědla, je to podobné jako se psem.“ (Resp. 5) Kůň je v naší společnosti vnímán především pozitivně, i když není tak rozšířený jako pes či kočka. Respondenty byl často jmenován

4.2.1.4 Kráva

Nejčastější vlastnosti či symboly, které byly spojovány s krávou, byly: flegmatismus (60%), síla (40%) a také rychlost (20%). Respondenti viděli krávu jako flegmatické zvíře, netečné, kterému je všechno jedno.

Kráva byla dále vnímaná jako hospodářské zvíře, které je důležité pro obživu obyvatelstva. Respondenti rozdělovali krávy chované pro maso, které se pasou na pastvách nebo na krávy chované pro mléko, výrobu sýrů, smetan, jogurtů, tvarohů a dalších mléčných výrobků. „Krávy, které jsou přímo chovány jen pro maso, se většinou volně pasou na pastvinách, kde jsou i býci. Tyto krávy se v létě přesunují z jedné pastviny na druhou. Voda se jim buďto dodává nebo jsou někdy na pastvinách, kde je i zdroj vody, jako různé potoky. V zimě se těmto kravám dodává krmivo. Hovězí maso je důležitou potravinou pro lidi, z masa se vyrábí i různé uzeniny, salámy a podobně.“ (Resp. 3)

Kráva byla také vnímána jako neinteligentní, hloupé zvíře. „Kráva je taková hloupá, všechno je jí jedno, stejně tak se dá tohle říct i o nějakých lidech. Prostě hloupí lidé.“ (Resp. 2)

4.2.1.5 Osel

Většina respondentů uváděla vlastnosti jako: hloupost (60%), tvrdohlavost (40%), ale také užitečnost (40%) a pracovitost (40%).

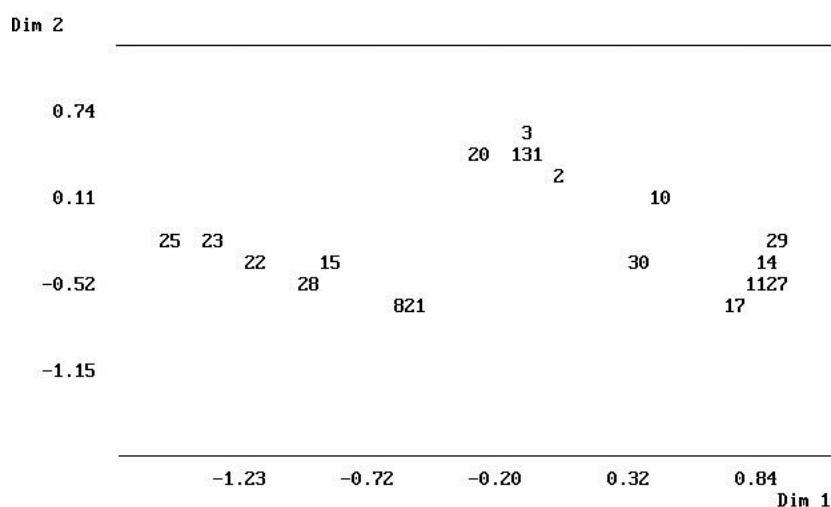
Osel byl rozdělován a vnímán dvěma způsoby. Buďto jako hloupé a tvrdohlavé zvíře, nebo si ho respondenti vybavovali jako zvíře, které stálo u jesliček při zrodu Ježíše. „Já ho vnímám jako zvíře, které stálo u zrodu něčeho nového, co mělo lidstvu přinést vykupitele. Dále mám v paměti obrázek, jak Marie s Josefem a malým Ježíškem utíkají na oslovi před zlým králem Herodesem, takže je to vlastně i pomocník.“ (Resp. 1) Osel nebyl reprezentován jako pomocník jen takto.

Osel byl tedy v jistém směru podobný kočce – v rozdělení do dvou odlišných skupin. Ovšem na rozdíl od kočky, která byla rozdělována podle oblíbenosti nebo neoblíbenosti byl osel rozdělován na hloupé zvíře v jednom případě a na užitečné, chytré zvíře v druhém případě. Můžeme ale vidět že lidé často mají ve zvyku škálovat zvířata do určitých skupin či kategorií.

4.3 Pile – sorting: grafy

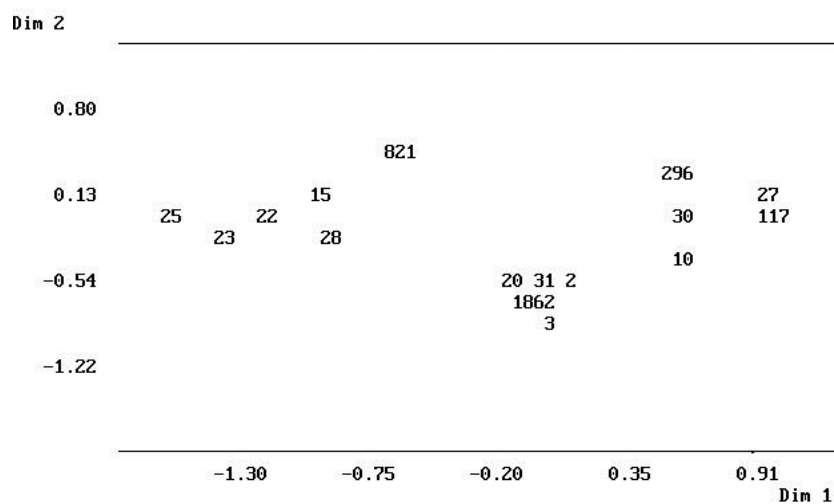
Grafy jsou výsledkem vícerozměrného nemetrického škálování, které jsem provedla v programu Anthropac 4. 0. Karty, které se vyskytovaly na stejné hromádce a jsou si dle respondentů více vzájemně podobné, se v grafu vyskytují ve větší blízkosti. Karty tvoří shluky čísel, které odkazují ke klasifikaci domácích zvířat, toto třídění bylo provedeno metodou pile-sorting a dále z těchto grafů vyvozují závěry. Stress znázorňuje možnou míru zkreslení, čím je číslo stress vyšší, tím je také vyšší pravděpodobnost chyby.

GRAF 1. Celkové výsledky

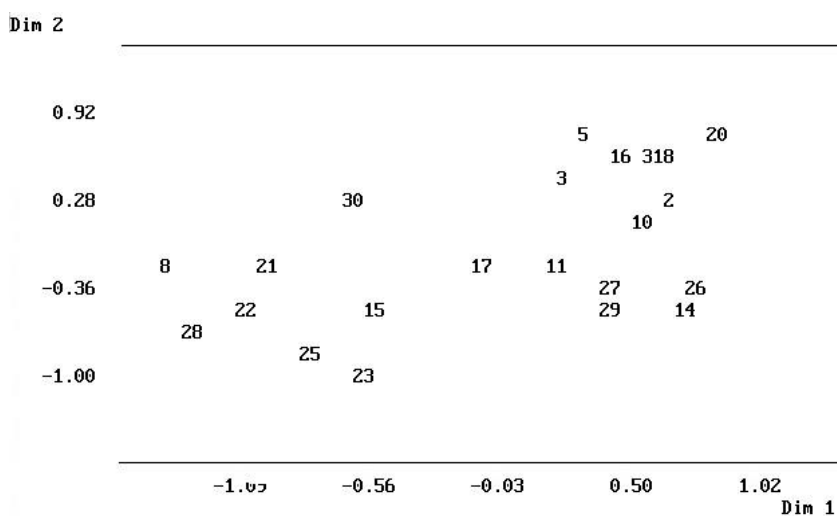
Stress (dimenze 2) je 0.069

GRAF 2. Klasifikace respondentů žijících v urbánním prostředí

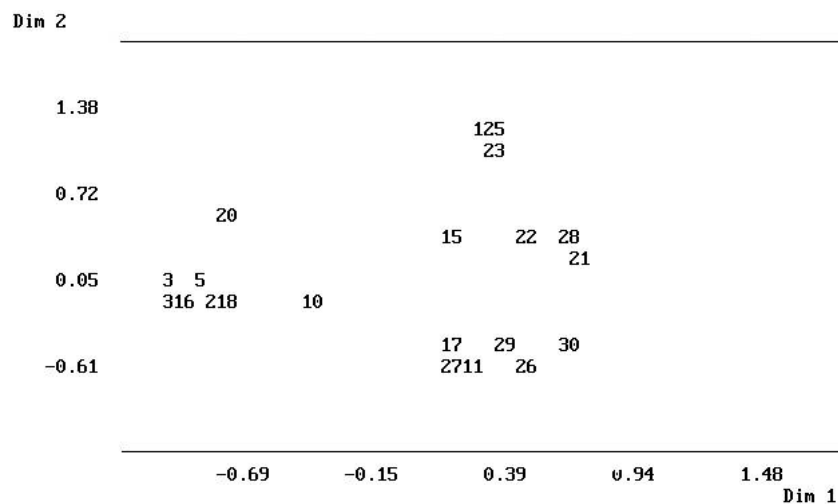
Stress (dimenze 2) je 0.045

GRAF 3. Klasifikace respondentů žijících ve vesnickém prostředí

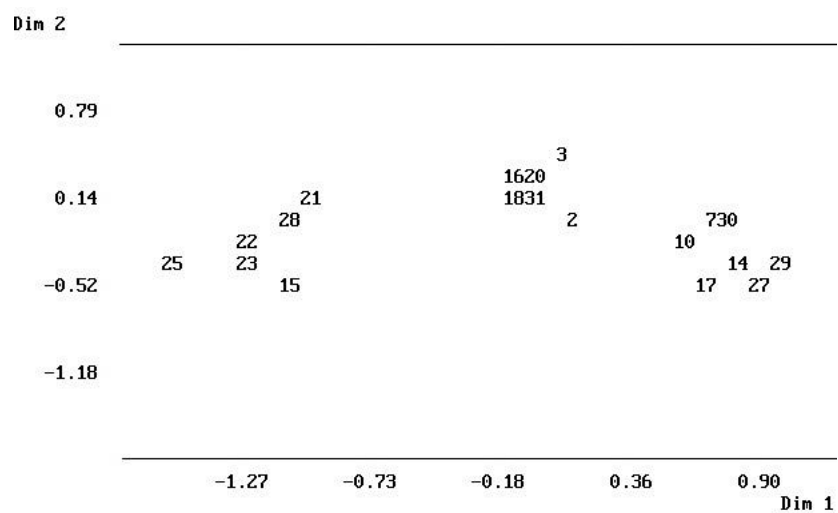
Stress (dimenze 2) je 0.046

GRAF 4. Klasifikace mladších respondentů

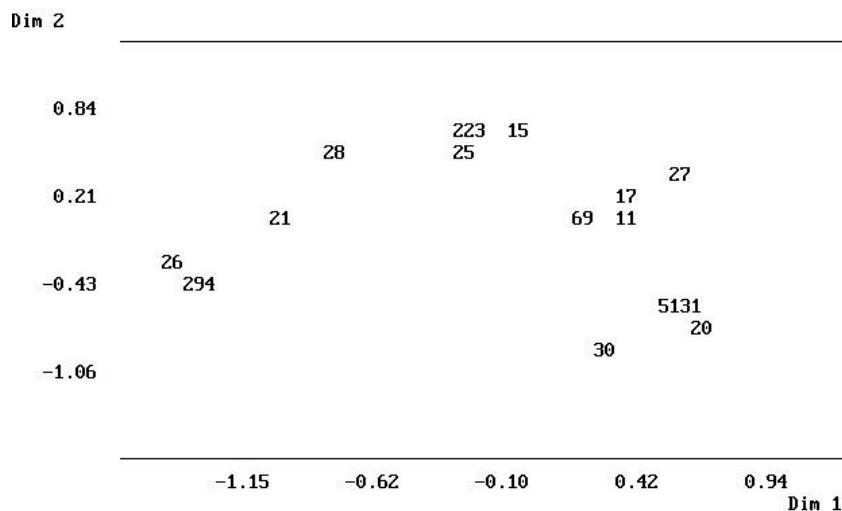
Stress (dimenze 2) je 0.024

GRAF 5. Klasifikace dospělých respondentů

Stress (dimenze 2) je 0.057

GRAF 6. Klasifikace starších respondentů

Stress (dimenze 2) je 0.00

4.4 Interpretace grafů

Grafy se shodují v tom, že mají zaplněné okraje. Na levé i pravé straně se zhušťuje největší množství čísel než ve střední části grafů.

V GRAFU 1, který znázorňuje celkovou klasifikaci domácích zvířat od všech respondentů, vidíme tři velké shluky čísel, na levé straně jeden volnější shluk čísel 25, 23, 22, 28 a 15, tyto karty zastupují kategorii exotických/netypických domácích zvířat, v blízkosti se vyskytují karty 8 a 21, které označují ptactvo. Podobné shluky se objevují i v GRAFU 2 a 5. Na pravé straně grafu vidíme další shluk čísel 17, 11, 27, 14 a 29, kde jsou zastoupeny zvířata, která byla označována jako hospodářská či užitková zvířata. V horní části grafu je shluk čísel 20, 1, 3, 31 a 2, karty s těmito obrázky zvířat byly respondenty nejčastěji definovány jako hlodavci. Karty 10 a 30 stojí samostatně, karta 10 představuje králíka domácího a karta 30 psa.

GRAF 2, který znázorňuje klasifikaci domácích zvířat od respondentů žijících v urbánním prostředí, nabízí konfiguraci bodů 29, 6, 30 a 10 a v kratší vzdálenosti od nich 27, 11 a 7. Obě dvojice mají společnou kategorii hospodářských a domácích zvířat. GRAF 3 nemá skoro žádné větší shluky čísel a čísla jsou velice rozprostřená po celé části grafu. Na levé straně není žádný shluk čísel. Jediné shluky čísel se objevují na pravé straně, jsou to čísla 16, 3, 18 a 27, 29, 26, 14, tyto karty spadaly do kategorie hospodářských či užitkových zvířat.

V GRAFU 4, který představuje klasifikaci mladších respondentů, můžeme pozorovat dva velké shluky čísel 17, 27, 11, 29, 26, 30, tyto karty zastupují kategorii hospodářských a užitkových zvířat a 15, 22, 28 v těsné blízkosti se vyskytují karty 1, 25 a 23, tyto karty zastupují kategorii exotických domácích zvířat. Další těsný shluk tvoří čísla 3, 5, 31, 6, 21 a 8, v tomto shluku jsou obsažena zvířata, která respondenti označovali jako hlodavce a ptactvo. V blízkosti tohoto shluku je objevují karty 20 (tato karta představuje fretku) a 10 (karta znázorňující králíka domácího).

GRAF 5, představující klasifikaci respondentů, kteří byli zařazeni do kategorie dospělých, má tři jasné velké shluky čísel, první je shluk čísel 25, 22, 23, 15, 28 a 21, druhý shluk tvoří čísla 3, 16, 20, 18, 31 a 2, poslední shluk čísel je tvořen čísly 10, 7, 30, 17, 14, 27 a 29. První shluk čísel tvoří převážně kategorie exotických domácích zvířat, obsahuje ale také kartu spadající do kategorie ptactva. Druhý shluk čísel tvoří výhradně zvířata z kategorie hlodavců, poslední shluk tvoří kategorie hospodářských či užitkových zvířat, ale také kategorie domácích mazlíčků, karty 7 (karta znázorňující kočku) a 30 (karta znázorňující psa) byly těsně vedle sebe.

GRAF 6 nám nabízí pohled na třídění starších respondentů, tento graf obsahuje větší množství menších shluků čísel. Na levé straně grafu vidíme shluk čísel 26, 29 a 4, v těsné blízkosti vidíme kartu číslo 21.

V horní části grafu je shluk čísel 22, 3, 15 a 25, přičemž v blízkosti tohoto shluku je karta číslo 28. V levé části grafu jsou dva menší shluky čísel, 6, 9 17, 11, 27 a 5, 1, 31, 20, první shluk můžeme označit jako užitková zvířata, druhý shluk respondenti označovali jako hlodavce, v jasné blízkosti se vyskytuje karta 30 (karta představující psa).

Jen z těchto grafů nemůžeme vyvozovat konečné výsledky, musíme se zaměřit i na rozhovory a výsledky, které nám poskytla metoda free listing. Je zřejmé, že většina respondentů se řídí společensky ustanovenými pravidly. Za rozhodující proměnné můžeme považovat kategorie, do kterých respondenti domácí zvířata nejčastěji třídili (viz kapitola Rozhovory), tyto kategorie vnímám jako rozhodující při klasifikaci domácích zvířat.

5 Diskuze

Nejprve bych chtěla připomenout výzkumné otázky, na které jsem se v průběhu celé práce pokoušela najít odpovědi. (1) Liší se třídění domácích zvířat ve vesnickém a urbánním prostředí? (2) Má na rozdílné klasifikaci domácích zvířat vliv věk? (3) Jaká logika formuluje klasifikace uvnitř dané společnosti? (4) Jak lidé vytvářejí představu domácího zvířete?

Domácí zvířata musejí být nějakým způsobem chovaná a být typičtější než ostatní, i když narážíme na velmi rozdílnou představu o tom, co to domácí zvíře je. Zjistila jsem, že na klasifikaci domácích zvířat se ve velké míře podílí bydliště respondentů. U lidí žijících ve vesnickém prostředí se častěji vyskytovala hospodářská zvířata, která byla důležitější, více o nich respondenti hovořili, u lidí žijících v urbánním/městském prostředí převažovala zvířata, která jsou většinou vnímána jako domácí mazlíčci, například králík zakrslý, činčila či morče. Hospodářská zvířata jsou pro respondenty žijící ve vesnickém prostředí důležitější, neboť jim přinášejí užitek, chov těchto zvířat doma sice pomalu upadá, stále se ale ve vesnickém prostředí vyskytuje, přináší tedy lidem zdroj určitých surovin, naopak lidé žijící v městském prostředí hospodářská zvířata často nechovají a zvířata mají jen jako domácí mazlíčky, proto se na ně více zaměřují. Psy a kočky jsem nezmínila úmyslně, protože se objevovali stejně často v obou skupinách. Můžeme tedy pozorovat, že klasifikace domácích zvířat se značně liší u lidí žijících ve vesnickém a urbánním prostředí, i když ve vesnickém prostředí dříve psi a kočky nebyli tak důležití jako dnes, kdy jsou vnímáni jako neodmyslitelná část naší společnosti.

Zjistila jsem, že mladší respondenti klasifikaci domácích zvířat vnímají odlišně než starší respondenti, uvádějí i exotičtější zvířata, jako je právě agama, chameleon apod., kteří starší respondenti za domácí

zvířata v tak velké míře nepovažují, i když si jsou vědomi, že dnešní společnost je do domácích zvířat zahrnuje. Starší respondenti uváděli více typická zvířata pro naši společnost, jako je krůta, kachna, ovce atd. Zajisté má na rozdílném vnímání vliv věk, neboť starší respondenti vyrůstali v jiné době a mohli tedy odlišně vnímat a konstruovat představu domácího zvířete. Mohu tedy říct, že rozdílný věk má vliv na klasifikaci domácích zvířat. Na logice klasifikace domácích zvířat se tedy do zajisté podílí věk a bydliště respondentů, jak ukázaly výsledky této práce. Zajisté to ale nejsou jediné atributy, které konstruují představu domácího zvíře. Vliv na klasifikaci domácích zvířat může mít další řada různých faktorů, jako je úroveň vzdělání, rodinný původ, ekonomické zázemí respondentů a mnohé další, v tomto vidím možnost dalšího výzkumu. Často jsem se setkala s tříděním psů nebo koček na jednotlivé rasy a plemena, ve svém výzkumu jsem se tímto jevem ale příliš nezabývala, i když by takovýto výzkum mohl přinést jiný vhled na tuto problematiku. Další důležitou složkou klasifikace domácích zvířat může být zajisté otázka citů a vytvoření si vztahu k domácím zvířatům. Téma citů je velice zajímavé a může posloužit jako námět pro další výzkum v této oblasti, především protože city jsou důležitou složkou, která se podílí na utváření vztahů k domácím zvířatům. Právě city mohou mít značný podíl na vytváření představy domácího zvířete a zajisté hrají důležitou úlohu v klasifikaci těchto zvířat. Ve svém výzkumu jsem se otázkou citů příliš nezabývala, ale vnímala jsem jí v rozhovorech s respondenty. Důležitou úlohu zde hraje také antropomorfizace, neboť právě díky antropomorfizaci mohou vznikat silné city k domácím zvířatům, tyto city ale nemusejí být vždy pozitivní, což při výzkumu musíme mít na paměti. Antropomorfizace nám pomáhá poznat a pochopit náš svět. Lidé vnímají lidský svět a svět „ostatních“, tedy zvířat a rostlin, jak píše Tim Ingold, který mluví o světě přírody, (world of nature), a světě lidí (world of human) (Ingold 2000: 14).

V lidském vnímání je domácí zvíře nejčastěji takové, které je chované v lidském prostředí, někdy je toto zvíře plně ochočené. Domestikace bývá popisována jako ochočování zvířat nebo rostlin, kdy lidé kontrolují jejich reprodukci a růst (Ingold 2000: 62). Při domestikaci musíme mít na paměti, že může být jak prospěšná, tak neprospěšná a může tedy zvířatům pomoci, nebo jim naopak ublížit. Lidé by ke zvířatům měli chovat respekt. Pokud bych definovala hlavní atribut domácích zvířat, řekla bych, že je to jejich častý výskyt, chovnost, v našem prostředí, okolí a v lidských obydlích. Domácí zvířata jsou jinak ale velice různorodou skupinou, která se dá jen stěží jasně definovat, a nemůžeme proto přesně určit jasné atributy domácího zvířete.

Pes a kočka vycházejí z mé práce jako typičtí zástupci všech domácích zvířat, pravděpodobně pro svůj velice častý výskyt v našem blízkém okolí a také díky jejich velké oblíbenosti u lidí. Lidé si je nejčastěji vybavují, když se řekne „domácí zvíře“. Zastiňují ve velké míře ostatní domácí zvířata. Výsledky této práce nemůžeme zajisté aplikovat na celou společnost, neboť šlo o výzkum především kvalitativní, další výzkum by mohl pracovat s větším výzkumným vzorkem a více proměnnými, mohl by tak přinést jiný vhled do problematiky klasifikace domácích zvířat.

6 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo uvést, charakterizovat a analyzovat klasifikaci domácích zvířat v české společnosti. Bakalářská práce také měla za úkol charakterizovat použité výzkumné metody. V první řadě se zaměřila na metodu pile-sorting, program Anthropac 4. 0. a vícerozměrné škálování. Poté jsem se zaměřila na metodu free listing a polostrukturované rozhovory. Na základě analýzy dat jsem se pokusila data interpretovat. Interpretovala jsem nejprve výsledky získané metodou free listing, poté jsem interpretovala polostrukturované rozhovory, při interpretaci rozhovorů jsem také zmínila antropomorfismus, který jsem v rozhovorech silně vnímala a nakonec jsem interpretovala výsledky grafů, které jsem získala díky metodě pile-sorting.

Ve výzkumu jsem se zaměřila na to, jak věk a bydliště respondentů ovlivňuje klasifikaci domácích zvířat. Některá zvířata byla úspěšnější než jiná. Při klasifikaci byla úspěšnější zvířata, která respondenty byla řazena do kategorie domácích mazlíčků a hospodářských zvířat, neúspěšná zvířata byla nejčastěji řazena do kategorie hlodavců. Při klasifikaci domácích zvířat hraje důležitou roli více faktorů. V mé práci mi nejzajímavější přišla otázka antropomorfismu a také samotná klasifikace domácích zvířat, neboť logika klasifikace je různorodá.

Další výzkum by se mohl hlouběji ponořit do problému klasifikace domácích zvířat a mohl by použít více proměnných, dalším přínosem by jistě byl větší počet respondentů a rozhovorů. Zajímavé by také bylo zaměřit se a rozebrat proces domestikace. Nedostatek této práce vidím v tom, že jsem neměla dostatek času zabývat se otázkou citů, která je velice zajímavá a může mít ve výzkumu klasifikace domácích zvířat značný přínos, proto se může také stát předmětem dalšího výzkumu. Otázka vztahů mezi lidmi a zvířaty je široké, téměř nevyčerpatelné, téma. Často

se setkáváme s lidskou nadřazeností vůči zvířatům, ale i tato nadřazenost je různorodá, některá zvířata jsou vnímána lépe, pozitivněji, než jiná. Lidé své nadřazenosti využívají, chovají zvířata pro maso, mléko či kůži. Setkáváme se s chovem zvířat v nepříznivých podmínkách a vyvstává tak otázka zabývající se právy zvířat. Otázka práv zvířat je jistě také velice zajímavá a vedou se k ní hojně diskuze.

Hlavní přínos této bakalářské práce vidím ve zjištění, že věk a bydliště respondentů má vliv na klasifikaci a vnímání domácích zvířat. Téma mé bakalářské práce mi přijde opravdu zajímavé. Díky této práci jsem získala mnoho nových zkušeností a tak jsem získala odpovědi na mé výzkumné otázky. Bakalářská práce mi přinesla nový pohled na klasifikaci domácích zvířat. Informace, které jsem získala z této práce, mi pomohly rozvinout si vědomosti o současné české společnosti a o tom, jak lidé v dnešní společnosti domácí zvířata vnímají.

7 Použitá literatura

Bernard, H. R. 2000. Social research methods, qualitative and quantitative Approaches. London

Bernard, H. R. 2006. Research Methods in Anthropology. Oxford: AltaMira Press

Brewer, D.D., Garrett, S.B., Rinaldi, G. 2002. Free-listed Items are Effective Cues for Eliciting Additional Items in Semantic Domains. Applied Cognitive Psychology 16: 343-358

Borgatti, S. P. 1996. Anthropac 4.0. Natick, MA: Analytic Technologies.

Borgatti, S. P. 1996. Anthropac 4.0 Methods Guide. Natick, MA: Analytic Technologies

Borgatti, S. P. 1996. Anthropac 4.0 Reference Manual. Natick, MA: Analytic Technologies

Borgatti, S. P. 1996. Anthropac 4.0 User's Guide. Natick, MA: Analytic Technologies

D'Andrade, R. G. 1995. The Development of Cognitive Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press

Gatewood, J. B. 1999. Culture ... one step at a time. The behavioral measurement letter. [online]. [cit.28.11.2012]. Dostupné z: <http://www.lehigh.edu/~jbg1/cogmeth.pdf>

Hebák, P., Hustopecký, J., Pecáková, I., Pruša, M., Rezanková, H., Svobodová, A., Vlach, P. 2005. Vícerozmerné statistické metody (3). Praha: Informatorium

Ingold, T. 2000. The perception of the environment. Essays on livelihood, dwelling and skill. [online]. [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <http://taskscape.files.wordpress.com/2011/03/the-perception-of-the-environment.pdf>

- Jandourek, J. 2001. Velký sociologický slovník. Portál
- Klímeš, L. 2005. Slovník cizích slov. SPN – pedagogické nakladatelství.
- Lévi-Strauss, C. 1996. Myšlení přírodních národů. Dauphin
- Miles, M. B., Huberman, A. M. 1994. Qualitative data analysis: an expanded sourcebook. London: SAGE Publications
- Miller, M. L., Johnson, J. C. 1981. Hard work and competition in an Alaskan fishery. Human Organization.
- Poggie, J.J., DeWalt, B.R., Dressler, W.W. 1992. Anthropological research: process and application. New York: State University of New York
- Romney, A. K. Keiffer, M., Klein, R. E. 1979. A normalization procedure for correcting biased response data." Social Sci. Research 2: 307-302
- Singer, P. 2001. Osvobození zvířat. Práh
- Veselovský, Z. 2000. Člověk a zvíře. Academia
- Weller, S.C., Romney, A.K. 1988. Systematic Data Collection. London: SAGE Publications

8 Resumé

This bachelor work deals with classification of domestic animals in Czech society. I did research how people classify domestic animals using three research methods - free listing, halfstructured interviews and method pile sorting. I focused on differences in classification based on age and place of living, it means if the respondents live in urban or village environment.

At the beginning I described research methods, which I used in my work. First I mentioned methods which I will use. First I focused on method pile-sorting, I described the method, where I described this method, next I mentioned possible work with this method and I focused on programme Anthropac 4.0. and more "scaling". After that I focused on method free listing and halfstructured interviews. I prepared 31 cards with pictures of animals. I let these cards to be sorted out by 30 respondents. After this sorting of cards I did an interview with random chosen respondents. Based on data analysis I tried to perform them. First I performed results gained by method free listing, after halfstructured interviews and finally I performed graph results, which I got thanks to method pile-sorting.

9 Přílohy

A. Tabulky

TABULKA 1. Četnost úspěchů u nejoblíbenějších zvířat

nejoblíbenější zvířata (>20x)	
zvíře	četnost úspěchů
pes	30x
kočka	30x
kůň	27x
želva	25x
ovce	21x

TABULKA 2. Četnost neúspěchů u nejnejoblíbenějších zvířat

nejnejoblíbenější zvířata (<10x)	
zvíře	četnost úspěchů
pavouk	10x
had	8x
myš	7x
potkan	5x
agama	2x